

एक वर्षानंतर...

शैक्षणिक

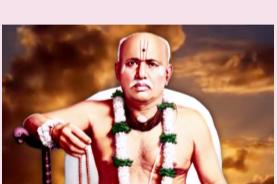
युद्ध कुठल्याच देशांना परवडत नाही. पहिल्या आणि दुसऱ्या महायुद्धानंतर विशेषत: युरोप खंडातील देशांना ही अक्कल सूचली. जपानच्या हिरोशिमा आणि नागासकी शहरांवर अणवॉम्ब टाकल्यानंतर त्याची फळे अमेरिकेला भोगावी लागली. भारताला स्वतंत्र मिळाल्यानंतर पाकने तीनदा युद्धाची खुम्खुमी दाखवली पण त्याचे परिणाम पाकलाच भोगावे लागले. आज स्वतःला बलाढ्य समजत भारतीय उपर्यंडत दहशत माजवू पाहाण्या चीनचा विहेटनाम या छोट्या देशाने पराभव केलेला होता. भारताने युद्धाची भाषा कधीच केलेली नाही. रशिया-युक्रेन या शेजारच्या राष्ट्रांमध्ये सुरु झालेल्या युद्धाला शुक्रवारी एक वर्ष पूर्ण झाले. वर्षभरात कुणाचा किती विघ्कंस झाला याची चर्चा जगाच्या पटलावर झडत आहे. युद्ध लादल्यामुळे जगात रशियाची नाचककी झाली. सरे जग युक्रेनच्या बाजूने होते. कारण युक्रेन हा तसा दुबाळा देश. सर्वच बाजूने खंगलेला देश. दुबव्यावर तुटून पडणे हे शार्याचे लक्षण नाहीच. तरी देखील आपल्या ताकतीवर युक्रेनने रशियाला जेरीस आणले हे विशेष. युक्रेनच्या भूमीवर दक्षिण, आग्नेय, पूर्व, इंशान्य आणि उत्तरेकडून रशियन फौजांनी एकतर्फी आक्रमण केले. त्याची कारणे आणि बहापे अनेक होते. उत्तर अटलांटिक संहकार्य संघटना अर्थात 'नाटो' युक्रेनपर्यंत विस्तारत असल्यामुळे आमच्या देशाची सीमा असुरक्षित बनेल, अशी भिती रशियाला लागून होती. नाटोच्या पंखाखाली युक्रेन येण्याआधीच त्या देशाला धडा शिकवण्याच्या दृष्टीने रशियाने युद्ध

फारसा विराध कला नव्हता. शिवाय युक्रेननेही तो भूभाग परत मिळवण्यासाठी फारसे प्रयत्न केले नव्हते. त्या थंड प्रतिक्रियेची दखल घेऊनच धाडस दुणावन्याने बहुधा रशियाचे अध्यक्ष व्हादिमीर पुतिन यांनी अधिक महत्वाकांक्षी आक्रमणाची कृती केलेली असावी परंतु युक्रेनचे अध्यक्ष वोलोदिमिर देणाऱ्या गटानेही एकदा आंदोलन केले आहे. त्यामुळे निर्णयाच्या विरोधात आणि समर्थनार्थ अशा दोन्ही बाजू समजून घेणे आवश्यक ठरते.

झंगलेन्स्की यांच्या खंबीर नेतृत्वाखाली युक्रेनने रशियन आक्रमणाला तिखट प्रत्युत्तर दिले. इंच-इंच भूमीसाठी प्राणपणाने लढा दिला. त्यामुळे डोन्बास प्रदेशाचा बराचसा भाग वगळता उर्वरित युक्रेनवर रशियाला आजही नियंत्रण मिळवता आलेले नाही. मुरुवातीस युक्रेनच्या फौजांच्या अनेक भागांमध्ये पीछेहाट झाली. परंतु कीव्हसारखे राजधानीचे शहर युक्रेनने रशियाच्या कचाट्यात येऊ दिले नाही. पुढे खारकीब्ब, खेरसन या महत्वाच्या शहरांमधूनही रशियन फौजांना हुसकावून लावण्यात युक्रेन यशस्वी ठरले. मारियुपोल हे एकमेव महत्वाचे शहर आणि बंदर रशियाने जिंकून दाखवले. सध्या रशियाच्या ताब्यात डॉनेत्स्क आणि लुहान्स्कके मोठे भाग, मारियुपोल हे शहर आहे तसेच संपूर्ण क्रिमिया यापूर्वीच रशियाने नियंत्रणाखाली आणला. युक्रेनने अजून पूर्ण ताकदीनिशी प्रतिहळ्या चढवलेला नाही. कारण त्या देशाकडील

संवयसंख्या आणि सामग्री आहे. रशियाच्या आक्रमणात किंवा पुतिन यांच्या युद्धोन्मादात पूर्वीसारखी धार राहिलेली नाही, हे झेलेन्स्की यांनी ओळखले आहे. परंतु विजयी पुतिन यांच्यापेक्षाही पराभवग्रस्त पुतिन अधिक धोकादायक ठरतील, असा झेलेन्स्की अजूनही अमेरिका तसेच युरोपियन देशांकडून मिळणाऱ्या सामग्रीवर मोठ्या प्रमाणात अवलंबून आहेत. जर्मनीकडून येत्या काही आठवड्यांमध्ये लेपर्ड-२ रणगाडे मिळतील. अमेरिकेकडूनही लढाऊ विमाने वगळता इतर प्रकारची सामग्री येऊ घातली आहे. पण रशियावर प्रतिहले चव्हावून त्यांना हुसकावून लावायचे झाल्यास लढाऊ विमाने, क्षेपणाखे आणि रणगाडे पुरेशा प्रमाणात आणि पुरेशा तपतरेने मिळणे गरजेचे आहे. ही प्रक्रिया सरळ सोपी नाही, हे युक्रेनचे दुखणे आहे. युक्रेनच्या २० टक्के भूभागावर रशियाचे नियंत्रण असले, तरी लढाऊ विमाने, ड्रोन्स आणि क्षेपणासाठीच्या माध्यमातून युक्रेनच्या अनेक शहरांवर आग ओकण्याचे काम रशियाकडून सुरुच्य आहे. रस्ते, वीजकेंद्रे, पाणीपुरवठा केंद्रे, शाळा, बाजार अशा स्थानांना लक्ष्य केले जात आहे. त्यामुळे एक तर युक्रेनची शरणागती किंवा रशियाची माधार किंवा युक्रेनचा निर्णयक विजय या तीन शक्यतांनीच युद्ध लवकर संपूर्ण शक्ते. या तिन्ही शक्यता सध्या दुरापस्त असल्यामुळे युद्ध आणगडी काही काळ सुरु राहियाची शक्यताचा अधिक आहे. तोपर्यंत लढत राहणे आणि सकारात्मक राहणे एवढेच युक्रेनच्या हातात आहे. दोनीही देशांची जिवीत व वित हाणी मोठ्या प्रमाणात झाली आहे. अणवक्ष्यहल्ल्याच्या माध्यमातून युद्धाचा शेवट करण्याच्या थरापर्यंत पुतिन जाणार नाहीत, असे मानले जाते. पण ते युद्धाचा मार्ग अनुसरणार नाहीत, असेही बोलले जायचे, ज्याच्या अखेरोस विपरीत घडले होते. त्यामुळे पुतिन यांच्या अणवक्ष्यांविषयीच्या गर्भित धमकीविषयीची चिंता जगाला लागून आहे.

संतांच्या सांगण्यांवर विश्वास ठेवावा

जे दृश्य असते ते आज ना
उद्या नाश पावते. दृश्य हे स्वतंत्र
नसते. भगवंताच्या अधीन असते.
म्हणून, जगात जी जी गोष्ट घडते
ती ती भगवंताच्या इच्छेने घडते हे
आपण ओळखावे. आपला
देह दृश्यच आहे आणि त्याला
चालविणारा भगवंत देहात आहे;
त्याच्या अनुसंधानात राहण्याचा
आपण प्रयत्न केला पाहिजे. हे
अनुसंधान राहणे भगवंताच्या
नामाने साधते, म्हणून तुम्ही
सर्वांनी नाम घेण्याचा निश्चय
नाही. आपांने चित्र नामांने

जनमानस

आता निसर्गाही स्वावलंबी भारत अभियानासोबत आहे निश्चित झाले आहे. असे म्हणण्याचे कारण, देशाला ऐन मोक्याच्या क्षणी इतका खनिज साठा मिळाला आहे, ज्यामुळे भारताचे इतर देशांवरील अवलंबित्व संपुष्ट येऊ शकते. अर्थातच लिथियम चा साठा. देशात पहिल्यांदांच असे खनिज सापडले असून भारतीय भूभारीय सर्वेक्षण विभागाने जमू-काशमीरमधील रियासी जिल्ह्यातील सलाल-हैमाना भागात लिथियमचे साठे शोधून काढले आहेत. या लिथियमचे अंदाजे प्रमाण ५.९ दशलक्ष टन असून या लिथियम साठ्याची किंमत कोट्यवर्धीमध्ये आहे. ५.९ दशलक्ष लिथियमचा विद्यमान साठा असलेला देश आता आत्मनिर्भर भारताच्या दिशेने एक मोठे पाऊल टाकणार आहे. सध्या जमू-काशमीर मध्ये सापडलेल्या लिथियमच्या सांकेतिक भव्यतेचा गपजा पारा दोरील असि लागामी

लिथियमचा जॅकपॉट

A close-up photograph of a large, irregularly shaped mineral specimen. The mineral has a dense, granular texture with various colors, including shades of purple, green, and white. The lighting highlights the intricate details of the mineral's surface and internal structure.

लिथियमच्या अनुपलब्धतेमुळे आपल्याला वाहनांच्या किंमती कमी करता येऊ शकत नव्हत्या. तथापि, आता देशाच्या हातात लिथियमचा साठा आला आहे. लिथियम हे एक रासायनिक तत्व असून समान्य परिस्थितीत, हा सर्वात हलका धातू आणि निसर्गातील सर्वात कमी घनतेचा घन पदार्थ आहे. रासायनिकदृष्ट्या, हा अल्कली धातू समृद्धाचा सदस्य आहे आणि इतर अल्कली धातूंप्रमाणेच, अत्यंत प्रतिक्रियाशील आहे, याचा अर्थ लिथियम इतर पदार्थांसह वेगाने प्रतिक्रिया देतो. त्याच्या उच्च प्रतिक्रियात्मकतेमुळे, ते निसर्गात कधीही शुद्ध स्वरूपात आढळत नाही परंतु केवळ इतर घटकांसह संयुगांच्या स्वरूपात आढळते. लिथियम या धातूचा वापर इलेक्ट्रिक वाहनांसाठी बॅटरी बनवण्यासाठी केला जातो.

- ३८ विजय कोषी

आंध्र प्रदेशाच्या राजधानीचा वाढ

आंध्र प्रदेशच्या विभाजनानंतर अस्तित्वात आलेल्या विभाजित आंध्र प्रदेशची राजधानी अमरावती असेल, असे जाहीर करण्यात आले होते. त्यासाठी भूसंपादनही झाले होते; परंतु मुख्यमंत्री जगन्मोहन रेडी यांनी विशाखापट्टण ही नवी राजधानी असेल, अशी घोषणा केली. राजधानीबाबतचा वाद सर्वोच्च न्यायालयात प्रलंबित असताना निवडणूक प्रचारात भांडवल करण्यासाठी राजधानीची घोषणा घाईदाईने करण्यात आली असावी,

असे दिसते. राज्याचे राजधानीचे शहर कोणते असावे, हे ठरवण्याचा अधिकार राज्यकर्त्त्या पक्षाला जरूर आहे; परंतु हे करताना जागतिक आणि देशपात्रीवर त्याचे काय अनुकूल, प्रतिकूल परिणाम होतील, नागरिकांच्या राजधानीचे शहर किती सोयाचे आहे हे पाहायला हवे. गेली दहा वर्षे अमरावती हेच राजधानीचे शहर असेल असे गृहीत धरून या राज्यात काम चालते होते. शेतकऱ्यांच्या जमिनीही त्याच कारणासाठी संपादित करण्यात आल्या होत्या. अमरावती हे राजधानीचे शहर होणार असल्याने अनेकांनी मंत्रवाक केली, तिशे उद्घोष त्यावसाय आस्थापाने मुक

आंग्रे प्रदेशाच्या विधानसभेच्या निवडणुका आहेत. या निवडणकीत चंद्राबाबू नायदू यांनी झोकून दिले आहे. ही आपली शेवटची निवडणूक असून तेलुगू देसम निवडून न आल्यास राजकीय संन्यास घेऊ, असा भावनिक इशारा त्यांनी दिला आहे. दुसरीकडे गेली दहा वर्षे जगनमोहन रेड्डी तिथे सत्तेवर असल्याने त्यांच्याविरोधातही नाराजी निर्माण झाली आहे. या पार्श्वभूमीवर अमरावती या राजधानीच्या शहरासाठी केलेल्या भूसंपादनात मोठे गैरव्यवहार झाल्याचे आरोप करून, नायदू यांना आरोपीच्या पिंजऱ्यात उभे करण्याचा रेड्डी यांचा प्रवत्न दिसतो. त्यातूनच विशाखापट्टुगे ने ————— रेड्डी ————— रेड्डी ————— रेड्डी ————— रेड्डी

8

असावी.

वास्तविक, २००२ मध्ये राज्याच्या तीन राजधानींचे नियोजन करण्यात आले होते. त्यात अमरावती, विशाखापट्टून आणि कुरूल या शहरांचा समावेश होता; परंतु नंतर यात बदल करण्यात येऊन अमरावती हीच राजधानी असेल, असे जाहीर करण्यात आले होते. विशाखापट्टून हे आंध्रप्रदेशमध्ये सर्वांत मोठे शहर आहे. ते भारतातील सतराव्या क्रमांकाचे मोठे शहर आहे. वॉल्टेर अर आणि विशाखापट्टून ही जुळी शहरे आहेत. वॉल्टेर एक रेल्वे जंक्शन आहे, तसेच विशाखापट्टून हे वर्द्धीबाबत देशातील पाचव्या क्रमांकाचे बंदर आहे. भारतीय नौदलाच्या 'ईस्टर्न नेव्हल कमांड'चे मुख्यालय तिथेच आहे. चंद्राबाबूनी अमरावती राजधानी करण्याचा निर्णय घेतल्यामुळे रेहु यांनी त्यावर फुली मारली, हे म्प्राइवेट आहे; मात्र रेहु यांचा पक्ष 'वायाएसआरसीपी'ने चंद्राबाबूवरून अमरावतीमध्ये जमीन घोटाळे केल्याचा आरोप केला होता. काही लोकांना आधीपासूनच नव्या राजधानीच्या स्थानाबद्दल माहिती देण्यात आली होती. या पार्श्वभूीकर नवीन राजधानीचे बनवण्यासाठी शेतकऱ्यांकडून घेतलेल्या जमिनी रेहु सरकार का विकत आहे, असा सवाल चंद्राबाबू नायदू यांनी उपस्थित केला आहे. विशाखापट्टूनचे नाविक आणि व्यापारी महत्व लक्षात घेतते तरी अमरावती या राजधानीचे महत्व दुर्लक्षित आले नसते. चंद्राबाबू यांच्या काही निर्णयांमुळे आंध्रप्रदेशी यांनी यांनी हे नाकारता येणार नाही. २०११ मध्ये

अमरावती ही वैधानिक (लेजिसलेटिव्ह) राजधानी असेल, विशाखापट्टनम ही कार्यकारी राजधानी असेल तर कुरून्ळ ही न्यायालयीन राजधानी असेल, असे सांगण्यात आले होते. त्यासाठी 'डिसेंट्रलायझेशन अँड इन्कलुझिव्ह डेव्हलपमेंट ऑफ ऑल रिजन्स' हा कायदाही रेड्डी सरकारने मंजूर करून घेतला; मात्र पुढच्याच वर्षी तो मागे घेतला. यावरून रेड्डी यांचीच धर्सोड वृती दिसते. ३ मार्च २०२२ रोजी आंग्रे प्रदेश उच्च न्यायालयाने एक महत्वाचा निर्णय दिला. तेलुगू देसम सरकारने 'कॅपिटल रिजन डेव्हलपमेंट ऑर्थोरिटी' कायद्यांतर्ता अमरावती ही राजधानी म्हणून विकसित करण्याचे ठरवले होते. त्याचे पालन सहा महिन्यांमध्ये करावे, असा आदेश न्यायालयाने दिला. विशेष म्हणजे, अमरावतीच्या उभारणीसाठी दिल्या गेलेल्या जमिनीवरही न्यायालयाने भाष्य केले. राजधानी यथू परिरक्षण समितीने शेतकऱ्यांची बाजू लढवत रेड्डी सरकारच्या निर्णयाला न्यायालयात आव्हान दिले होते. शेतकऱ्यांनी दिलेल्या जमिनी विकसित करून तीन महिन्यांच्या आत त्यांना परत कराव्यात आणि विकसित भूखंडांच्या आसपास पायाभूत सुविधा निर्माण कराव्यात, असा आदेशही न्यायालयाने दिला. याचा अर्थ, रेड्डी सरकारच्या एकूण व्यवहाराबद्दल शेतकऱ्यांमध्ये असंतोष होता आणि त्याची दखल न्यायालयाला घ्यावी लागली.

- शलश रहु।

